

SKARB Z PIOTRAWINA – JESZCZE RAZ „ODNALEZIONY”

Katarzyna Pisarek-Małyszek

Katedra Archeologii Polski, Instytut Historii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Department of Polish Archeology, Institute of History, The John Paul II Catholic University of Lublin
tel. (+48) 663 044 804, e-mail: kpisarek@kul.lublin.pl

Streszczenie. W 1970 r. do rąk Marii Sułowskiej-Chyżewskiej trafiło siedem żelaznych przedmiotów odkrytych przypadkowo w Piotrawinie nad Wisłą. Zabytki zostały określone przez samą Sułowską jako „siekiery”, natomiast przez innych badaczy jako „topory”, bądź „grzywny siekieropodobne”. Do dziś ze skarbu zachowały się dwa artefakty, które zostały „ponownie odnalezione” w Muzeum Lubelskim.

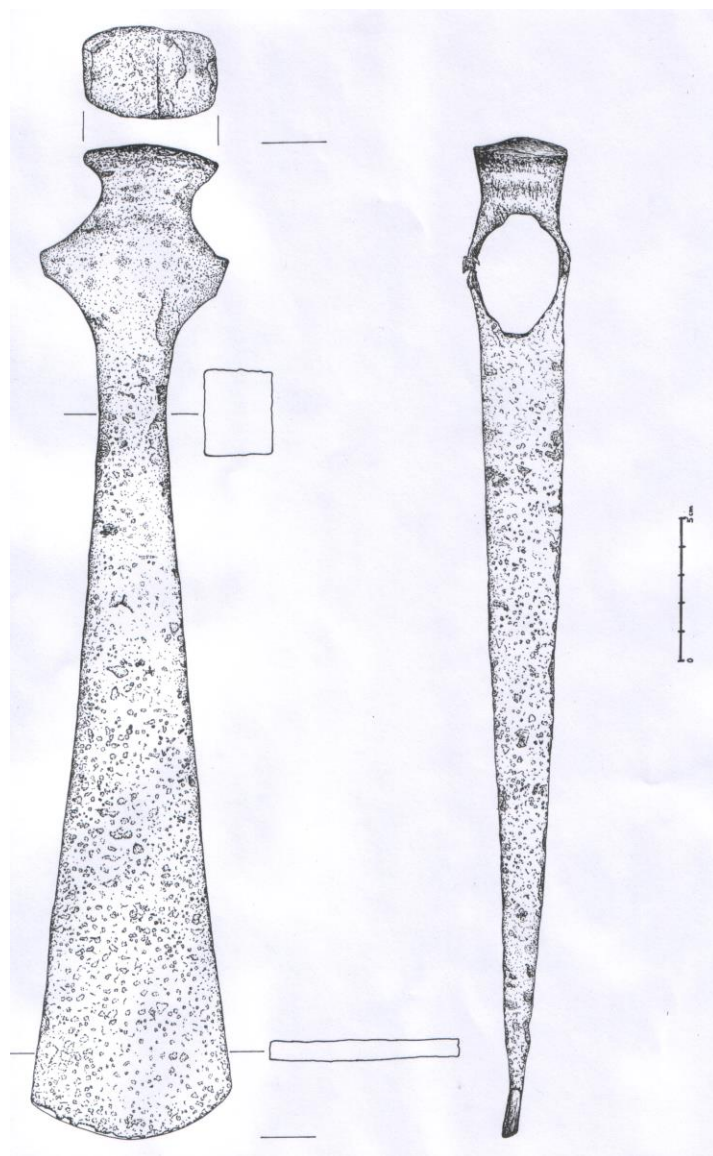
Słowa kluczowe: grzywny siekieropodobne, siekiery, topory, skarb z Piotrawina, archeologia, Katedra Archeologii KUL, zabytki archeologiczne, Maria Chyżewska-Sułowska

Na temat skarbu żelaznych przedmiotów, po raz pierwszy opublikowanego przez Marię Chyżewską-Sułowską, pracownika Katedry Archeologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, wspominałam kilka lat temu w artykule *Zabytki archeologiczne z Instytutu Historii KUL*¹. „Dziwne przedmioty” przez samą Sułowską zostały określone jako „siekiery”², natomiast przez innych badaczy jako „topory”³ bądź „grzywny siekieropodobne”⁴. Skarb odkrył przypadkowo na

¹ K. Pisarek-Małyszek, *Zabytki archeologiczne z Instytutu Historii KUL*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 46, 1999, 1–2 (181–182), s. 87–102.

² M. Sułowska, [Stanowiska]. *Informator archeologiczny. Odkrycia 1970–1971*, Wrocław 1972, s. 284–285; tejsze, *Jak szukaliśmy wczesnośredniowiecznej wsi*, „Z otchłani wieków”, 38, 1972, s. 284–285; tejsze, *Trzeci sezon badań wykopaliskowych w Piotrawinie*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 15, 1972, s. 88; tejsze, *Kłopoty ze skarbem*, „Z otchłani wieków”, 43, 1977, s. 32–38; tejsze, *Piotrawin nad Wisłą. Średniowieczny mikroregion osadniczy*, Warszawa 1984, s. 58–59. W 1974 r. omawiany skarb był prezentowany na Wystawie Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego w siedzibie Zarządu Głównego PTAiN w Warszawie. Zob. J. Gurba, *Maria Sułowska (13 VII 1943 – 25 V 1994)*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 46, 1994, s. 200.

³ K. Wachowski, *Ziemie polskie a Wielkie Morawy. Studium archeologiczne kontaktów w zakresie kultury materialnej*, „Przegląd Archeologiczny”, 29, 1981, s. 154; J. Górecki, *Gród na Ostrowie Lednickim na tle wybranych ośrodków grodowych pierwszej monarchii piastowskiej*, Lednica 2001, s. 139, 141.

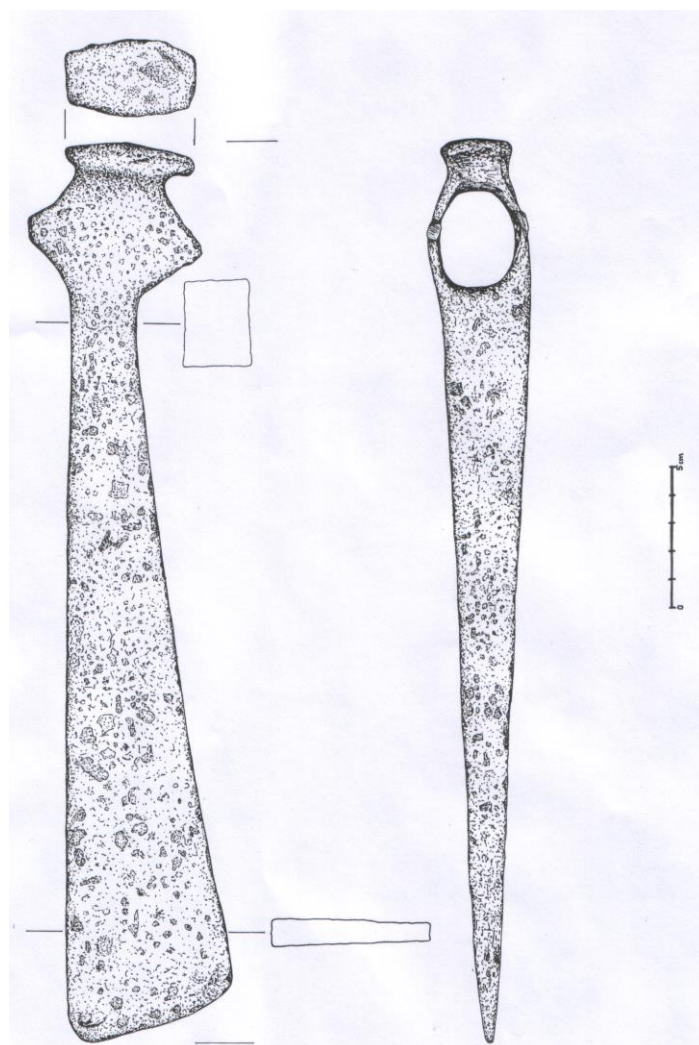
Ryc. 1. Skarb z Piotrawina – zabytek (większy), rys. J. Józwiak

Fig. 1. Treasure from Piotrawin – major exhibit, fig. J. Józwiak

⁴ E. Zaitz, *Żelazny skarb stulecia: Kraków ul. Kanoniczna 13*, „Z otchłani wieków”, 45, 1979, s. 270; tenże, *Frühmittelalterliche axtförmige eisenbarren aus Kleinpolen*, „Slovenská Archeológia”, 36, 1988, z. 2 s. 269–270; tenże, *Wczesnośredniowieczne grzywny siekieropodobne z Małopolski*, „Materiały Archeologiczne”, 25, 1990, s. 143, 147, 148, 150, 153, 159, 161, 162, 171; K. Wachowski, *Wpływy kulturowe na Śląsku Górnym w VIII–IX wiek*, „Śląskie Prace Prastoryczne”, 2, 1991, s. 145; J. Poleski, *Podstawy i metody datowania okresu wczesnośredniowiecznego w Małopolsce*, Kraków 1992, s. 37.

swoim polu Jan Osuch w 1969 r. Do rąk Sułowskiej artefakty trafiły w 1970 r. W miejscu odnalezienia żelaznych przedmiotów, oznaczonym jako Piotrawin stanowisko 3, Maria Sułowska przeprowadziła badania wykopaliskowe, które nie przyniosły jednak więcej informacji na temat skarbu⁵.

Zgodnie z relacją pana Osucha w skład piotrawińskiego znaleziska wchodziło dwanaście przedmiotów. Sułowska otrzymała tylko siedem z nich, nie wiadomo natomiast, co stało się z pozostałymi pięcioma. Według opisu Sułowskiej uratowane artefakty:

Ryc. 2. Skarb z Piotrawina – zabytek (mniejszy), rys. J. Józwiak

Fig. 2. Treasure from Piotrawin – minor exhibit, fig. J. Józwiak

⁵ M. Sułowska, *Jak szukaliśmy...*, s. 284–285; teźże, *Kłopoty...*, s. 34.

[...] są [...] ciężkie, masywne, wagi od 1,50 do 2,20 kg. Kształt ich jest wydłużony, szerokość ostrza wynosi tylko 6–7 cm, długość natomiast od 30–35 cm. Wyraźnie wykształcona jest obsada z młotkiem i wąsami [...]. Charakterystyczne jest również i to, że mimo ogólnej masywności i skromnego wykonania [...] oraz dokładnego opracowania ostrza, sama obsada jest słaba [...]⁶.

Początkowo przypuszczałam, że piotrawiński skarb grzywien siekieropodobnych znajduje się w zbiorze zabytków archeologicznych przechowywanych przy Katedrze Archeologii Polski w Instytucie Historii KUL⁷. Niestety, przeprowadzona w tym zbiorze inwentaryzacja nie przyniosła oczekiwanych efektów – piotrawiński skarb zaginął bez śladu. Rozpoczęłam więc jego poszukiwania. Po kilku miesiącach w Muzeum Lubelskim odnalazłam dwa z siedmiu zabytków. Nie towarzyszyła im jednak żadna dokumentacja, która w jakimkolwiek stopniu pozwoliłaby ustalić, kto i kiedy przekazał je do muzeum.

Oba artefakty początkowo wydają się do siebie bardzo podobne, ale kiedy poddamy je analizie, można zauważyć, że różnią się wielkością, ciężarem oraz ukształtowaniem ostrza i obucha. Większy z nich ma 34 cm długości, ciężar: ok. 2 kg, szerokość ostrza – ok. 7 cm, które w części szczytowej posiada kształt półkolisty i jest rozklepane (ryc. 1). Mniejszy ma ok. 30 cm długości, ciężar: ok. 1,5 kg, szerokość ostrza ok. 5,5 cm szerokości, w części szczytowej jest ono ukośnie ścięte (ryc. 2). Oba zabytki posiadają wyraźnie wykształconą obsadę z młotkiem i wąsami (otwór jest umieszczony w pewnym oddaleniu od końca sztabki, pomiędzy ścianką otworu a obuchem zachowała się krótka, młotkowata część tylna), przy czym sama obsada jest słaba (chodzi o grubość bocznych ścianek w obsadzie). Sztabka zwęża się stopniowo w kierunku ostrza, granica pomiędzy nią a liściowatym ostrzem nie jest zbyt czytelna. Sam liść jest bardzo krótki, prawie zupełnie niewyodrębniony, jego długość nie przekracza 1/3 całkowitej długości obu przedmiotów. Tzw. grzywiny piotrawińskie charakteryzują się masywnością i bardzo starannym wykonaniem. Zachowane są prawie w idealnym stanie. Obecnie skarb przechowywany jest w formie depozytu w Muzeum Lubelskim.

„Ponowne odnalezienie” części skarbu z Piotrawina daje nadzieję na odszukanie pozostałych zabytków, które niegdyś wchodziły w skład znaleziska. Z taką myślą oddaję do rąk Czytelnika ten artykuł.

PIŚMIENNICTWO

- Górecki J., *Gród na Ostrowie Lednickim na tle wybranych ośrodków grodowych pierwszej monarchii piastowskiej*, Lednica 2001.
- Gurba J., *Maria Sułowska (13 VII 1943 – 25 V 1994)*. „Sprawozdania Archeologiczne”, 46, 1994, s. 200.
- Pisarek-Małyszek K., *Zabytki archeologiczne z Instytutu Historii KUL*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 46, 1999, nr 1–2 (181–182), s. 87–102.

⁶ Tejże, *Piotrawin nad Wisłą...*, s. 58–59.

⁷ Por. przypis 168 w: M. Sułowska, *Piotrawin nad Wisłą...*, s. 58.

- Poleski J., *Podstawy i metody datowania okresu wczesnośredniowiecznego w Małopolsce*, Kraków 1992.
- Sułowska M., [Stanowiska]. *Informator archeologiczny. Odkrycia 1970–1971*, Wrocław 1972, s. 83–85, 91–92.
- Sułowska M., *Jak szukaliśmy wczesnośredniowiecznej wsi*. „Z otchłani wieków”, 38, 1972, s. 282–285.
- Sułowska M., *Trzeci sezon badań wykopaliskowych w Piotrawinie*. „Zeszyty Naukowe KUL”, 15, 1972, z. 1, s. 87–89.
- Sułowska M., *Kłopoty ze skarbem*, „Z otchłani wieków”, 43, 1977, s. 32–38.
- Sułowska M., *Piotrawin nad Wisłą. Średniowieczny mikroregion osadniczy*, Warszawa 1984.
- Wachowski K., *Ziemie polskie a Wielkie Morawy. Studium archeologiczne taktów w zakresie kultury materialnej*, „Przegląd Archeologiczny”, 29, 1981, s. 151–197.
- Wachowski K., *Wpływy kulturowe na Śląsku Górnym w VIII–IX wieku*, „Śląskie Prace Prahistoryczne”, 2, 1991, s. 133–162.
- Zaitz E., *Żelazny skarb stulecia: Kraków ul. Kanoniczna 13*, „Z otchłani wieków”, 45, 1979, s. 260–270.
- Zaitz E., *Frühmittelalterliche axtförmige eisenbarren aus Klempolen*, „Slovenská Archeológia”, 36, 1988, z. 2, s. 261–276.
- Zaitz E., *Wczesnośredniowieczne grzywny siekieropodobne z Małopolski*, „Materiały Archeologiczne”, 25, 1990, s. 142–178.

THE TREASURE FROM PIOTRAWIN – „DISCOVERED” ANEW

Abstract. In 1970, seven iron objects accidentally discovered in Piotrawin on the Vistula found their way to Maria Sułowska-Chyżewska. They were called “axes” by Sułowska herself, whereas other researchers called them “hatchets” or “axe-like units”. Two artefacts which were “discovered anew” in the Lublin Museum have survived to this day.

Key words: axe-like units, axes, Treasure from Piotrawin, hatchets, archeology, Chair of Archeology Catholic University of Lublin, archeological exhibit, Maria Sułowska-Chyżewska